

—
Верховний
Суд

Дайджест
правових позицій
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
щодо застосування положень
Кодексу України з процедур
банкрутства

Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2022 року

Перелік уживаних скорочень

КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
Закон про банкрутство	– Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України

Зміст

I. Загальні положення

Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУзПБ)

6

Щодо визначення юрисдикції спору про звернення стягнення на предмет іпотеки та виселення фізичної особи, стосовно якої закрито провадження у справі про неплатоспроможність

Щодо порядку подання доказів у справі позовного провадження, яка розглядається в межах справи про банкрутство

II. Банкрутство юридичних осіб

Відкриття провадження у справі про банкрутство (статті 38, 39 КУзПБ)

7

Щодо процесуальної дієздатності Головного управління ДПС на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство

Щодо порядку розгляду заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, одночасно поданих до проведення підготовчого засідання

Щодо встановлення відсутності спору про право стосовно вимог ініціюючого кредитора як необхідної передумови для відкриття провадження у справі про банкрутство

Щодо правових підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

Покладення на керівника боржника солідарної відповідальності (частина шоста статті 34 КУзПБ)

9

Щодо підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності

Забезпечення вимог кредиторів (стаття 40 КУзПБ)

10

Щодо припинення повноважень керівника боржника та покладення виконання його обов'язків на розпорядника майна

Визнання недійсними правочинів боржника

11

Щодо особи, яка наділена правом заперечувати / оспорювати у справі про банкрутство правочин, вчинений боржником

Щодо кваліфікації правочину, вчиненого боржником на шкоду кредиторам, як фраздаторного

Щодо застосування норм про позовну давність при вирішенні спорів у справі про банкрутство

Розпорядження майном боржника

15

Щодо необхідності визначення вартості предметів застави на підставі здійсненої оцінки ринкової вартості майна в процедурі розпорядження майном боржника

Щодо розгляду кредиторських вимог у справі про банкрутство, ролі та обов'язків суду

Щодо передумов для визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

Щодо закриття в підсумковому засіданні суду провадження у справі про банкрутство, якщо господарський суд не встановив ознак неплатоспроможності

3 Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2022 року

боржника

Ліквідаційна процедура

18

Щодо права уповноваженої особи засновників (учасників, акціонерів) боржника на оспорювання аукціону з продажу його майна

Щодо оцінки судами повноти дій ліквідатора

Щодо покладення на засновника, власника (орган місцевого самоврядування) боржника та орган, уповноважений управляти майном боржника (виконавчий комітет), субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями комунального комерційного підприємства

Щодо покладення на засновників та керівника банкрута субсидіарної відповідальності у зв'язку з доведенням його до банкрутства

III. Провадження у справах про банкрутство, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства

21

Щодо визнання в Україні іноземної процедури банкрутства

IV. Відновлення платоспроможності фізичної особи

22

Щодо поширення на майнового поручителя, іншого, ніж позичальник, статусу боржника у справі про неплатоспроможність

Щодо доведення наявності підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи

Щодо порядку розгляду та затвердження плану реструктуризації заборгованості фізичної особи за відповідними особливостями

Щодо визнання грошових вимог кредитора у вигляді пені за зобов'язаннями, які виникли з кредиту в іноземній валюті, забезпеченого іпотекою, підтвердженої судовим рішенням

Щодо визнання трьох процентів річних та інфляційних втрат, нарахованих на суму боргу за кредитом в іноземній валюті, стягнутих рішенням суду в гривнях

Щодо порядку нарахування на реструктуризоване зобов'язання боржника відсоткової ставки, встановленої абзацами тринадцятим, шістнадцятим пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, та визначення реструктуризованого зобов'язання боржника при зменшенні розміру вимог забезпеченого кредитора в порядку абзаців восьмого – тринадцятого зазначеного пункту

Щодо визнання фізичної особи банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника відповідно до частини першої статті 130 КУзПБ

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у випадку невідображення в деклараціях інформації про майновий стан членів сім'ї боржника у зв'язку з ненаданням ними відповідної інформації

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника на підставі пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ

V. Процесуальні питання

29

Щодо права на апеляційне та касаційне оскарження постанови суду першої 4 Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2022 року

інстанції, ухваленої до набуття особою статусу кредитора у справі про банкрутство

Щодо права на апеляційне оскарження постанови про визнання боржника банкрутом особою, яка не була залучена до участі у справі про банкрутство, визначення кола суб'єктів цього права

Щодо можливості касаційного перегляду ухвали про відмову в закритті провадження у справі про банкрутство

Щодо припинення (закриття) провадження у справі про банкрутство державного підприємства відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна»

Щодо підстав для закриття провадження у справі про банкрутство акціонерного товариства, 100 % акцій якого належать державі, провадження в якій перебуває на стадії розпорядження майном боржника

Щодо покладення на кредитора здійснених арбітражним керуючим судових витрат на професійну правничу допомогу

I. Загальні положення

Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУзПБ)

Щодо визначення юрисдикції спору про звернення стягнення на предмет іпотеки та виселення фізичної особи, стосовно якої закрито провадження у справі про неплатоспроможність

У разі закриття/припинення провадження у справі про банкрутство розгляд спорів, стороною в яких є боржник, у межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) завершується їх розглядом по суті суддею, якому були передані такі справи автоматизованою системою документообігу суду, з ухваленням відповідного судового рішення, що узгоджується з принципом «незмінності складу суду», задля недопущення створення для сторін перешкод у реалізації права на судовий захист і загрози сутності гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) права сторін на доступ до суду та ефективний засіб захисту упродовж розумного строку.

Наведені висновки відповідають положенням частини другої статті 31 ГПК України, відповідно до яких справа, прийнята судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому разі, коли в процесі розгляду вона стала підсудною іншому суду, за винятком випадків, коли внаслідок змін у складі відповідачів справа належить до виключної підсудності іншого суду.

Детальніше з текстом постанови від 17.11.2022 у справі № 916/2372/20 (509/1385/19) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107531918>.

Щодо порядку подання доказів у справі позовного провадження, яка розглядається в межах справи про банкрутство

На відміну від позовного провадження, призначенням якого є визначення та задоволення індивідуальних вимог кредиторів, провадження у справі про банкрутство має за мету задоволення сукупності вимог кредиторів неплатоспроможного боржника. При цьому обов'язковим завданням провадження у справі про банкрутство є справедливе задоволення усієї сукупності кредиторів.

Тож, розглядаючи позов у межах справи про банкрутство, суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника, не повинен обмежуватися дослідженням доказів, наданих заявником та іншими учасниками провадження (матеріали позовного провадження), але має з огляду на особливості природи банкрутства надавати оцінку заявленим вимогам з урахуванням дослідження усієї сукупності доказів, у тому числі і тих, що містяться в матеріалах справи про банкрутство боржника.

Зазначене сприяє ухваленню законного та обґрунтованого судового рішення щодо відповідних вимог, а також дотриманню принципу процесуальної економії господарського судочинства, сутність якого полягає в тому, щоб під час розгляду справи в суді для найбільш повного та всебічного розгляду справи використовувати всі встановлені законом засоби з урахуванням строків, визначених нормами процесуального права.

Детальніше з текстом постанови від 30.11.2022 у справі № 916/329/21 (916/3265/21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107877662> (також див. постанову від 08.12.2022 у справі № 916/329/21 (916/3073/21)).

II. Банкрутство юридичних осіб

Відкриття провадження у справі про банкрутство (статті 38, 39 КУзПБ)

[Щодо процесуальної дієздатності Головного управління ДПС на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство](#)

Із системного аналізу положень частини другої статті 21¹ Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», частини першої статті 45 та частини другої статті 4 ГПК України, статті 1 КУзПБ, а також Положення про Державну податкову службу України, Положення про Головне управління ДПС убачається, що Головне управління ДПС останнє є відокремленим підрозділом ДПС України, яке хоч і утворене без статусу юридичної особи, однак вважається органом державної влади (податковим органом, органом стягнення) та може бути стороною в судовому процесі.

Тож Головне управління ДПС має процесуальну дієздатність на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови від 10.11.2022 у справі № 910/18773/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107389213>.

[Щодо порядку розгляду заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, одночасно поданих до проведення підготовчого засідання](#)

Одночасний розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, який передбачений частиною четвертою статті 39 КУзПБ, полягає у тому, що в разі коли до проведення підготовчого засідання до господарського суду від різних кредиторів надійшло декілька заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо одного і того боржника, господарський суд у підготовчому засіданні розглядає заяву, яка надійшла першою, і лише після встановлення необґрунтованості (необхідності повернення без розгляду) першої заяви розглядає по суті наступні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Оскільки заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, які подані пізніше, не підлягають розгляду по суті у підготовчому засіданні у зв'язку з обґрунтованістю раніше поданої заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, а відповідно до частини першої статті 38 КУзПБ вони не можуть бути повернуті без розгляду, бо в таких заявах зазначаються на виконання вимог абзацу першого частини третьої статті 34 КУзПБ відомості про розмір вимог кредитора до боржника, то для дотримання приписів частини другої статті 47 КУзПБ слід призначати до розгляду в попередньому засіданні грошові вимоги кредиторів до боржника, що містяться в приєднаних до матеріалів справи заявах про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли пізніше.

Детальніше з текстом постанови від 07.12.2022 у справі № 910/644/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107746522>.

[Щодо встановлення відсутності спору про право стосовно вимог ініціюючого кредитора як необхідної передумови для відкриття провадження у справі про банкрутство](#)

Поняття «спір про право» має розглядатися не суто технічно, йому слід надавати сутнісного, а не формального значення. Тому, вирішуючи питання, чи свідчить вимога кредитора

(кредиторів) про наявність спору про право, слід враховувати, що спір про право виникає з матеріальних правовідносин і характеризується наявністю розбіжностей (суперечностей) між суб'єктами правовідносин з приводу їх прав та обов'язків і неможливістю їх здійснення без усунення перешкод в судовому порядку. Спір про право може спостерігатися також у випадку, коли на шляху здійснення особою права виникають перешкоди, які можуть бути усунуті за допомогою суду.

Отже, спір про право пов'язаний виключно з порушенням, оспоренням, невизнанням або недоведенням суб'єктивного права, при якому існують конкретні особи, які перешкоджають в реалізації права. Установлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Законодавство не містить переліку критеріїв для висновку про існування спору про право, який може бути виражений як в процесуальній формі – підтверджуватися судовими актами, так і в матеріально-правовій формі – підтверджуватися юридичними фактами.

З огляду на важливі правові наслідки відкриття провадження у справі про банкрутство, які, крім заявника та боржника, стосуються невизначеного кола осіб – потенційних кредиторів боржника, ухваленню відповідного рішення суду має передувати системний аналіз обставин, пов'язаних із правовідносинами, з посиланням на які заявник обґрунтовує свої вимоги до боржника, на підставі поданих доказів. Лише після з'ясування та перевірки таких обставин суд може встановити обґрунтованість вимог кредитора до боржника, а також наявність чи відсутність спору про право у цих правовідносинах як передумови для відкриття провадження у справі.

З'ясовуючи питання щодо безспірності вимог заявника, суд має встановити, чи існує спір, який не був предметом судового розгляду, між ініціюючим кредитором та боржником щодо вимог, які є підставою для звернення кредитора із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство саме на час підготовчого засідання (тобто до відкриття провадження у справі).

За наявності відзиву боржника, поданого в порядку статті 36 КУзПБ на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство із запереченнями щодо кредиторських вимог ініціюючого кредитора, які не були предметом судового розгляду та щодо яких відсутнє судове рішення, з доданням доказів необґрунтованості вимог такого заявника (за наявності), господарський суд, на розгляді якого перебуває заява про відкриття провадження у справі про банкрутство, не розглядає спір по суті (спір щодо кредиторських вимог, які стали підставою для подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство), а на підставі положень частини шостої статті 39 КУзПБ відмовляє у відкритті провадження у справі, оскільки вимоги кредитора не є безспірними та свідчать про наявність спору про право.

Детальніше з текстом постанови від 13.12.2022 у справі № 910/862/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108025327>.

Щодо правових підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

Основним завданням підготовчого засідання господарського суду під час розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є:

- перевірка обґрунтованості вимог заявника (заявників) щодо відповідності їх поняттю «грошове зобов'язання» боржника перед ініціюючим кредитором;
- установлення наявності/відсутності спору про право;
- установлення обставин задоволення таких вимог до проведення підготовчого засідання у справі.

Крім того, за наявності підстав, передбачених абзацом сьомим пункту 1-2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ (якщо грошові вимоги кредитора, що ініціює відкриття провадження у справі про банкрутство до боржника, виникли з 12.03.2020), суд має відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство в тих випадках, коли питання про відкриття провадження вирішувалося судом у період з 17.10.2020 до 06.01.2022 включно (правовий висновок, викладений у постанові від 16.08.2022 у справі № 910/10741/21).

Отже, правовими підставами для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство можуть бути:

- 1) наявність спору про право щодо вимог кредитора (частина шоста статті 39 КУзПБ);
- 2) факт задоволення вимог кредитора у повному обсязі до проведення підготовчого засідання у справі (частина шоста статті 39 КУзПБ);
- 3) якщо вимоги кредитора виникли з 12.03.2020 (абзац сьомий пункту 1-2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ).

При цьому тривале невиконання судових рішень зі стягнення з боржника – державного підприємства, частка державної власності у статутному капіталі якого становить 100 %, заборгованості, забезпеченої гарантією держави, та відсутність засобів захисту прав стягувача на національному рівні є порушенням положень Конвенції та Першого протоколу до неї, не відповідає практиці Європейського суду з прав людини щодо права особи на доступ до суду в аспекті розуміння обов'язку держави щодо забезпечення виконання судового рішення, постановленого проти держави та державних підприємств, а тому не є перешкодою для захисту прав кредитора шляхом звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство такого державного підприємства.

Тож державне підприємство може бути суб'єктом банкрутства незалежно від забезпечення виконання судового рішення за його зобов'язаннями гарантією держави.

Детальніше з текстом постанови від 16.11.2022 у справі № 927/1064/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107552446>.

Покладення на керівника боржника солідарної відповідальності (частина шоста статті 34 КУзПБ)

Щодо підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності

Для покладення солідарної відповідальності на керівника боржника необхідним є доведення заявником та встановлення судом сукупності таких умов – юридичних фактів:

- порушення визначеного абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ місячного строку на звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство;
- наявності у боржника протягом цього строку та/або більше ознак загрози неплатоспроможності.

Загроза неплатоспроможності, відповідно до КУзПБ, настає у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами.

Отже, умовами/складовими для встановлення щодо боржника такого складного за своїм змістом юридичного факту як загроза неплатоспроможності боржника є одночасна (зокрема протягом місячного періоду, визначеного частиною шостою статті 34 КУзПБ) наявність таких юридичних фактів:

1) існування у боржника щонайменше перед двома кредиторами зобов'язань, строк виконання яких настав та визначається за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо);

2) розмір всіх активів боржника є меншим, ніж сумарний розмір зобов'язань перед усіма кредиторами боржника, строк виконання яких настав за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо), тобто такий майновий стан боржника за всіма його показниками (основними фондами, дебіторською заборгованістю, строк виконання зобов'язань щодо якої настав, тощо), який за оцінкою сукупної вартості всіх активів боржника очевидно не здатний забезпечити задоволення вимог виконання зобов'язань перед усіма кредиторами, строк виконання яких настав, ні у добровільному, ні у передбаченому законом примусовому порядку.

Наявність у справі про банкрутство єдиного кредитора унеможлиблює встановлення обставин (юридичного факту) загрози неплатоспроможності боржника.

Детальніше з текстом постанови від 02.11.2022 у справі № 902/1068/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107352912>.

Частиною шостою статті 34 КУзПБ закріплено презумпцію вини керівника боржника у недотриманні ним обов'язку, встановленого абзацом першим цієї норми, адже положення цього абзацу визначають імперативним обов'язком керівника боржника зі звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Бездіяльність керівника, який ухиляється від виконання покладеного на нього КУзПБ обов'язку щодо подання заяви боржника про власне банкрутство, є протиправною, винною, спричинює майнові втрати кредиторів і публічно-правових утворень, порушує як приватні інтереси суб'єктів цивільних правовідносин, так і публічні інтереси держави.

Водночас керівник боржника як особа, яка притягується до солідарної відповідальності, спростовуючи названу презумпцію, має право довести у порядку, передбаченому положеннями статей 13, 74, 76–77 ГПК України, добросовісність, розумність своїх дій у недотриманні вимог абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 06.12.2022 у справі № 910/2971/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108058803>.

Забезпечення вимог кредиторів (стаття 40 КУзПБ)

[Щодо припинення повноважень керівника боржника та покладення виконання його обов'язків на розпорядника майна](#)

Взаємодія між розпорядником майна та керівником боржника в частині виконання заходів, передбачених статтею 44 КУзПБ, є необхідною, оскільки неналежне проведення процедури розпорядження майном боржника безпосередньо впливає на якість проведення наступних процедур у справі про банкрутство, тобто призводить до заниженого показника позитивних результатів від проведення процедури банкрутства або взагалі до відсутності позитивних результатів.

Тож господарський суд повинен надати належну оцінку таким діям, встановити їх наявність чи відсутність та відповідність вимогам КУзПБ.

Названі повноваження господарського суду спрямовані на припинення зловживань керівника боржником, оскільки вони унеможливають вчинення кредиторами заходів щодо належного захисту своїх прав та повноцінне виконання розпорядником майна боржника своїх повноважень, що призводить до неможливості забезпечення господарським судом, яким відкрито провадження у справі про банкрутство, проведення повного комплексу заходів, передбачених у процедурі розпорядження майном боржника, в межах строків, визначених КУзПБ.

Припинення повноважень керівника боржника за ухвалою суду на підставі частини другої статті 40 КУзПБ є можливим лише у випадку, коли вчинення зазначених дій підтверджується відповідними доказами. При цьому підставою для припинення повноважень керівника боржника може бути, зокрема, перешкоджання виконанню повноважень розпорядника майна та вчинення дій, які порушують права та законні інтереси боржника або кредиторів, що передбачає здійснення лише умисних дій керівником боржника, спрямованих на досягнення відповідного протиправного результату, що виключається у разі неможливості надання інформації та документів на вимогу арбітражного керуючого з поважних причин. Наявність відповідних підстав для припинення повноважень керівника боржника повинна довести особа, яка заявляє відповідне клопотання.

Недоведення заявником фактів створення керівником боржника перешкод у виконанні арбітражним керуючим повноважень розпорядника майна боржника, порушення прав та законних інтересів боржника або кредиторів є підставою для відмови у задоволенні клопотання про припинення повноважень керівника боржника.

Детальніше з текстом постанови від 09.11.2022 у справі № 910/6210/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107490740>.

Визнання недійсними правочинів боржника

[Щодо особи, яка наділена правом заперечувати / оспорювати у справі про банкрутство правочин, вчинений боржником](#)

У разі заперечення правочину, вчиненого боржником хоча і у справі про банкрутство, однак з підстав, передбачених нормами ЦК України, ГК України чи інших законів (у порядку статті 7 КУзПБ), коло осіб, що наділяються відповідним правом, визначається за загальним правилом, яке встановлює передумови звернення до суду за захистом порушеного права (статті 15, 16 ЦК України, стаття 4, 41, 45 ГПК України).

Згідно зі статтею 1 КУзПБ матеріально-правовий статус кредитора у справі про банкрутство у розумінні цього Кодексу, який є і учасником, і стороною у справі про банкрутство, що обумовлений та визначається наявністю вимог щодо грошових зобов'язань до боржника, формалізується відповідною ухвалою суду про визнання цих вимог, з винесенням якої кредитор наділяється відповідними правами у справі про банкрутство, що презюмуються та впливають з цього матеріально-правового статусу та визначені, зокрема, статтями 45, 48, 52, 64 КУзПБ (право брати участь у прийнятті рішень на зборах кредиторів, заперечувати вимоги іншого кредитора, отримувати задоволення вимог до боржника за рахунок коштів, одержаних від продажу майна банкрута тощо).

Водночас матеріально-правовий зв'язок кредитора з боржником, що обумовлюється як в межах, так і поза межами справи про банкрутство наявністю вимог кредитора щодо грошових зобов'язань до боржника, а тому не вимагає їх формалізації у справі про банкрутство,

наділяє кредитора статусом заінтересованої особи у розумінні наведених положень статей 3, 13, 15, 16, 202, 203, 215 ЦК України з правом на судовий захист шляхом звернення до суду з позовом про визнання недійсним правочину, вчиненого боржником, однак стороною якого цей кредитор не є, а також відповідними процесуальними правами (статті 4, 41, 42, 45, 46 ГПК України).

Слід урахувати також наслідки недійсності правочину, а саме відповідно до положень частин першої, п'ятої статті 216 ЦК України. Зокрема, недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю; у разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування; вимога про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину може бути пред'явлена будь-якою заінтересованою особою.

Кредитор боржника може мати похідний інтерес у стягненні коштів, іншого майна з третіх осіб на користь боржника, зокрема і у процедурі банкрутства. Інтерес кредитора у поповненні (недопущенні зменшення) ліквідаційної маси боржника є похідним від такого інтересу боржника. Тому позови, спрямовані на поповнення (недопущення зменшення) ліквідаційної маси, є позовами на користь саме боржника, якому належить ліквідаційна маса, а не кредитора (останній має до цієї маси інтерес так званого другого порядку). Отже позов, який заявляє кредитор, є насправді позовом боржника, тобто похідним позовом (один з його різновидів передбачений пунктом 12 частини першої статті 20 ГПК України).

При цьому момент вчинення оспорюваних правочинів – до відкриття провадження у справі про банкрутство та виникнення вимог у кредитора (позивача) до боржника (відповідача), тобто до виникнення правового зв'язку між ними як кредитором і боржником у справі про банкрутство, – не впливає на право особи (позивача) звернутися з відповідним позовом, спрямованим на поповнення (недопущення зменшення) ліквідаційної маси, оскільки визначальним для недійсності оспорюваного правочину є існування підстави для його недійсності в момент вчинення, однак безвідносно до того, хто заявить про цю обставину в подальшому, довівши при цьому правовий зв'язок з відчуженим майном боржника на момент звернення з відповідною вимогою.

Детальніше з текстом постанови від 29.11.2022 у справі № 911/1245/21 (911/3110/20) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107921220>.

Щодо кваліфікації правочину, вчиненого боржником на шкоду кредиторам, як фраздаторного

Визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство спрямоване на досягнення однієї з основних цілей процедури неплатоспроможності – якомога справедливе задоволення вимог кредиторів.

Кредитор (кредитори) та арбітражний керуючий є тими зацікавленими особами у справі про банкрутство, які мають право звертатися з позовами про захист майнових прав та інтересів з підстав, передбачених нормами ЦК України, ГК України чи інших законів, у межах справи про банкрутство, і таке звернення є належним способом захисту, який гарантує практичну й ефективну можливість відновлення порушених прав кредиторів та боржника. Будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання з погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності і набуває ознак фраздаторного правочину, що вчинений боржником на шкоду кредиторам.

Фраудаторним може виявитися будь-який правочин, що здійснюється між учасниками господарських правовідносин, який укладений на шкоду кредиторам. Такий правочин може бути визнаний недійсним в порядку позовного провадження у межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ на підставі пункту 6 частини першої статті 3 ЦК України як такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності, та частин третьої, шостої статті 13 ЦК України з підстав недопустимості зловживання правом.

Застосування конструкції фраудаторності при оплатному цивільно-правовому договорі має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дають змогу кваліфікувати оплатний договір як такий, що вчинений на шкоду кредиторам. До таких обставин, зокрема, відноситься: момент укладення договору; контрагент (контрагенти), з яким (якими) боржник учиняє оспорюваний договір; ціна договору (ринкова/неринкова), наявність/відсутність оплати ціни договору контрагентом боржника; дотримання процедури (черговості) при виконанні зобов'язань, якщо така процедура визначена законом імперативно.

Учинення власником майна правочину на шкоду своїм кредиторам може полягати як у виведенні майна боржника власником на третіх осіб, так і у створенні преференцій у задоволенні вимог певного кредитора на шкоду іншим кредиторам боржника, внаслідок чого виникає ризик незадоволення вимог інших кредиторів.

Детальніше з текстом постанови від 16.11.2022 у справі № 44/380-6 (910/16410/20) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107552501> (також див. постанову від 03.11.2022 у справі № 908/2076/20 (908/2683/21)).

Будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання з погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності та набуває ознак фраудаторного правочину – правочину, що вчинений боржником на шкоду кредиторам, а отже, може бути визнаний недійсним у судовому порядку з підстав, передбачених законом.

На відміну від вимог ЦК України та ГК України, законодавство про банкрутство (як стаття 42 КУзПБ, так і стаття 20 Закону про банкрутство) не визначає вимог до укладеного правочину, а регулює спеціальні правила і процедуру визнання недійсними правочинів, укладених боржником, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, та містить спеціальні положення щодо строків (сумнівного періоду, протягом якого боржник учиняє правочини), суб'єктів (осіб, які мають ініціювати право визнання договорів недійсними) і переліку підстав, за наявності яких можна визнати правочин недійсним.

Тобто законодавство про банкрутство містить спеціальні та додаткові порівняно з нормами ЦК України та ГК України підстави для визнання оспорюваних правочинів недійсними, і вони застосовуються, коли боржник перебуває в особливому правовому режимі, який врегульовано законодавством про банкрутство.

Тож, надаючи оцінку доводам позивача, суд під час розгляду заяви про визнання правочину недійсним повинен не лише дослідити та врахувати обґрунтування і надані заявником докази, а й чітко визначити правові підстави звернення позивача до суду з відповідними позовними вимогами (на підставі статей 203, 215 ЦК України чи на підставі статті 42 КУзПБ).

У разі невстановлення судом недобросовісної поведінки сторін оскаржуваного договору, недоведення, що його укладено в період настання у боржника зобов'язання з погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого він перестав бути платоспроможним, підстав

вважати оскаржуваний правочин фраздаторним та таким, що укладений на шкоду кредитору, немає.

Детальніше з текстом постанови від 08.11.2022 у справі № 902/1023/19 (902/508/20) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107531929> (також див. постанову від 23.11.2022 у справі № 918/1174/20 (918/559/21)).

За загальним правилом, правочини, що укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову та фактичну мету, яка не має бути очевидно неправомірною та недобросовісною. Правочин не може використовуватися учасниками цивільних відносин для уникнення сплати боргу або виконання судового рішення.

Поручитель, який став солідарним боржником у зв'язку з невиконанням позичальником свого обов'язку в кредитному зобов'язанні, що виникло первинно з його волі та згідно з його бажанням, не є абсолютно вільним у обранні варіантів власної поведінки, його дії не повинні призводити до такого стану, в якому він ставатиме неплатоспроможним перед своїми кредиторами.

Відповідно до стандартної ділової практики боржнику відома особа поручителя і презюмується наявність певних відносин між боржником та поручителем (родинних, особистих, ділових, корпоративних, відносин пов'язаності, економічної залежності чи підпорядкування тощо). Саме ці відносини з боржником, як правило, спонукають поручителя взяти на себе додатковий економічний тягар і на безоплатних підставах укласти договір щодо забезпечення зобов'язань боржника.

Водночас укладення поручителем договору з кредитором без відома боржника і без наявності будь-яких відносин з боржником є нетиповою діловою практикою, яка може свідчити про те, що договір поруки укладається з іншою метою, аніж забезпечення виконання боржником основного зобов'язання.

Боржник, який вчиняє заходи, пов'язані із зменшенням його платоспроможності після виникнення у нього зобов'язання з повернення суми позики, діє очевидно недобросовісно та зловживає правами стосовно кредитора.

Тож дії боржника, який перебуває у стані неплатоспроможності та неможливості виконати зобов'язання перед кредиторами, щодо укладення договору поруки, за яким він бере на себе зобов'язання без відповідних майнових дій іншої сторони, є недобросовісними та несправедливими щодо інших кредиторів, зловживанням правом на укладення такого договору і вони спрямовані на позбавлення кредиторів у майбутньому законних майнових прав, що є підставою для визнання його недійсним відповідно до статті 42 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 02.11.2022 у справі № 925/367/20 (925/107/21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107370218>.

Щодо застосування норм про позовну давність при вирішенні спорів у справі про банкрутство

У разі пред'явлення у межах справи про банкрутство позову самою особою, право якої порушене (боржником), і пред'явлення позову в інтересах цієї особи іншою уповноваженою на це особою, якою може бути арбітражний керуючий, перебіг позовної давності обчислюється з одного й того самого моменту: коли особа довідалася або могла довідатися про порушення її права або про особу, яка його порушила.

Іншого правила щодо визначення початку перебігу позовної давності не містять ні частина перша статті 261 ЦК України, ні норми спеціального закону, що регулюють порядок вирішення спорів у справі про банкрутство.

Відповідно до частини восьмої статті 261 ЦК України винятки з правил, встановлених частинами першою та другою цієї статті, можуть бути встановлені законом.

Відхід від наведеної позиції щодо правил визначення початку перебігу позовної давності у спорах у справах про банкрутство при зверненні боржника/арбітражного керуючого до суду з вимогами про захист цивільного права або інтересу боржника означав би не передбачене законом, а тому безпідставне наділення арбітражного керуючого як особи, що у справі про банкрутство діє від імені боржника, особливим статусом з наданням одночасно боржнику як носію права у спорі не передбаченої нормами закону переваги перед іншими учасниками цього спору у захисті своїх прав та інтересів, зокрема обмежує протилежну сторону спору захисті своїх прав та інтересів щодо предмета спору, і, відповідно, ставить її у нерівне становище перед суб'єктом звернення – боржником/арбітражним керуючим.

Тому визначення початку перебігу строку позовної давності з дня, коли саме арбітражний керуючий у справі про банкрутство дізнався про оспорюваний правочин, не відповідає наведеним правилам застосування норми матеріального права.

Крім того, для юридичної особи як сторони правочину (договору тощо) днем початку перебігу позовної давності слід вважати день вчинення правочину, оскільки він збігається із днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права за цим правочином.

Тож у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого про визнання недійсними правочинів, укладених боржником, днем початку перебігу позовної давності є день вчинення таких правочинів.

Водночас початок перебігу строків позовної давності за вимогами про витребування майна в порядку статті 388 ЦК України відліковується з моменту, коли особа дізналася про вибуття свого майна до іншої особи, яка згодом його відчужила добросовісному набувачу, а не з моменту набуття добросовісним набувачем права власності на майно.

Детальніше з текстом постанови від 10.11.2022 у справі № 922/1362/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107428585>.

Розпорядження майном боржника

Щодо необхідності визначення вартості предметів застави на підставі здійсненої оцінки ринкової вартості майна в процедурі розпорядження майном боржника

Аналіз норм КУзПБ свідчить, що в процедурі розпорядження майном на стадії формування реєстру кредиторів не передбачено будь-якої оцінки майна для визначення його вартості. Відповідно до частини восьмої статті 45 КУзПБ розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за відсутності таких заяв – згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з відповідним державним реєстром. Лише у процедурі ліквідації до повноважень ліквідатора належить: визначення початкової вартості майна банкрута (частина перша статті 61 КУзПБ); визначення початкової вартості продажу майна банкрута (частина перша статті 63 КУзПБ); визначення початкової ціни як однієї з умов продажу за погодженням з комітетом

кредиторів та забезпеченим кредитором щодо майна, яке є предметом забезпечення) (частини перша, друга статті 75 КУзПБ).

КУзПБ не пов'язує включення до реєстру вимог, забезпечених заставою майна боржника, із встановленням договірної вартості предметів забезпечення як єдиного критерію визначення розміру забезпечених заставою вимог. Якщо кредитор-заставодержатель вважає, що реалізаційна вартість предметів застави буде іншою ніж визначена договором застави вартість, то дійсна вартість заставного забезпечення визначається за наслідком продажу предмета застави. Після цього вимоги, які не забезпечені заставою, переходять до четвертої або шостої черги вимог кредиторів, якщо боржник у справі про банкрутство отримувач кредит чи надав фінансову поруку і вона не припинилася, або погашаються (припиняються), якщо боржник у справі є тільки майновим поручителем третьої особи, яка отримувала кредит.

Детальніше з текстом постанови від 13.12.2022 у справі № 905/3/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108360070>.

Щодо розгляду кредиторських вимог у справі про банкрутство, ролі та обов'язків суду

Законодавцем у справах про банкрутство обов'язок доказування обґрунтованості вимог кредитора певними доказами покладено на заявника грошових вимог, а предметом спору в цьому випадку є вирішення питання про належне документальне підтвердження цих вимог кредитором-заявником. У випадку ненадання заявником-кредитором сукупності необхідних документів для обґрунтування своїх вимог суд у справі про банкрутство відмовляє у визнанні таких вимог та включенні їх до реєстру вимог кредиторів. Надані кредитором докази мають відповідати засадам належності (стаття 76 ГПК України), допустимості (стаття 77 ГПК України), достовірності (стаття 78 ГПК України) та вірогідності (стаття 79 ГПК України). Комплексне дослідження доказів щодо їх відповідності законодавчо встановленим вимогам є суттю суддівського розсуду на стадії встановлення обсягу кредиторських вимог у справі про банкрутство.

Покладення обов'язку доказування обґрунтованості відповідними доказами своїх вимог до боржника саме на кредитора не позбавляє його права на власний розсуд подавати суду ті чи інші докази, що дає змогу суду застосовувати принцип диспозитивності господарського судочинства та приймати рішення про визнання чи відмову у визнанні вимог кредитора з огляду на сукупність доказів, наданих кредитором – заявником грошових вимог.

Розглядаючи кредиторські вимоги, суд за приписами статей 45–47 КУзПБ має належним чином дослідити сукупність поданих заявником доказів (договори, накладні, акти, судові рішення, якими вирішено відповідний спір, тощо), перевірити їх, надати оцінку наявним у них невідповідностям (за їх наявності), аргументам, запереченням щодо цих вимог, з урахуванням чого з'ясувати, чи є відповідні докази підставою для виникнення у боржника грошового зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови від 30.11.2022 у справі № 904/5819/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107831726> (також див. постанови від 13.12.2022 у справі № 904/3457/19, від 21.12.2022 у справі № 904/5819/20).

Щодо передумов для визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

Тлумачення положень статей 48, 49 КУзПБ свідчить, що господарський суд, проводячи підсумкове засідання у справі про банкрутство, приймає рішення про введення наступної судової процедури щодо боржника, яка визначена статтею 6 КУзПБ, із застосуванням судового розсуду.

Наявність рішення зборів кредиторів про перехід до наступної судової процедури і звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури не є саме по собі безумовною підставою для введення господарським судом ліквідаційної процедури боржника. Частиною четвертою статті 49 КУзПБ законодавцем надано право суду навіть за відсутності відповідного рішення зборів кредиторів боржника, але за наявності обставин (після закінчення термінів, визначених КУзПБ щодо тривалості процедури розпорядження майном, за наявності ознак банкрутства та за відсутності пропозицій щодо санації боржника) прийняти постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури за власною ініціативою.

Боржник визнається банкрутом за умови встановлення господарським судом його неспроможності відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані вимоги кредиторів інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Тож завдання підсумкового засідання суду полягає у з'ясуванні ознак банкрутства та наявності можливості визначення наступної судової процедури і подальшого здійснення провадження у справі.

За загальним правилом, умовою переходу до ліквідаційної процедури є перевищення пасивів боржника над активами, що впливає з аналізу відомостей фінансово-господарської діяльності боржника, наданих суду у звіті розпорядника майна або рішенні зборів кредиторів.

На вирішення питання переходу до ліквідаційної процедури впливають три чинники: закінчення 170-денного строку, відведеного для стадії розпорядження майном; наявність ознак банкрутства; наявність рішення зборів кредиторів щодо переходу до ліквідаційної процедури та, відповідно, відсутність пропозицій щодо санації боржника.

При цьому закінчення 170-денного строку для проведення процедури розпорядження майном, встановленого КУзПБ, не може бути єдиною підставою для переходу до ліквідаційної процедури. Строки для проведення процедури розпорядження майном повинні розглядатися індивідуально, із застосуванням судового розсуду.

Детальніше з текстом постанови від 10.11.2022 у справі № 910/866/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107490743> (також див. постанови від 08.12.2022 у справі № 908/2415/21, від 13.12.2022 у справі № 904/4608/21).

Щодо закриття в підсумковому засіданні суду провадження у справі про банкрутство, якщо господарський суд не встановив ознак неплатоспроможності боржника

Передумовою закриття провадження у справі про банкрутство на підставі частини восьмої статті 90 КУзПБ в обов'язковому порядку є встановлення судом у підсумковому засіданні наявності/відсутності ознак неплатоспроможності боржника.

Для встановлення неоплатності боржника (за статтею 205 ГК України – недостатності майна для задоволення вимог кредиторів) суд з'ясовує його актив та пасив і зіставляє дані обох величин. Рішення суду не може ґрунтуватись лише на клопотанні комітету кредиторів. Суд повинен встановити неплатоспроможність боржника шляхом здійснення аналізу повноти проведених розпорядником майна заходів, що передбачені у процедурі розпорядження майном, та дослідити надані розпорядником майна належні та допустимі докази на підтвердження повноти проведення процедури розпорядження майном.

Системний аналіз норм КУзПБ і Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки

України 19.01.2006 № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361), дає підстави для висновку, що виявлення господарським судом у підсумковому засіданні ознак неплатоспроможності боржника відбувається на підставі дослідження та правової оцінки доказів, що містяться у матеріалах справи, зокрема у звіті розпорядника майна про фінансово-майновий стан боржника, фінансовій звітності боржника (балансі підприємства (звіті про фінансовий стан), звіті про фінансові результати, звіті про рух грошових коштів) тощо.

Звіт розпорядника майна про фінансово-майновий стан боржника має містити відомості про актив боржника. Такий звіт має бути предметом розгляду зборів кредиторів (комітету кредиторів), на підставі якого кредитори приймають рішення про введення наступної судової процедури. У подальшому відомості про фінансово-майновий стан боржника (актив) має бути предметом розгляду в судовому засіданні у справі про банкрутство.

Розмір пасиву боржника підлягає визначенню відповідно до затвердженого судом в порядку статті 47 КУзПБ реєстру вимог кредиторів.

Якщо встановлення пасиву боржника відбувається у попередньому засіданні суду, то остаточна правова оцінка активу та пасиву боржника і можливість відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом надається у підсумковому засіданні суду з огляду на перебування провадження у справі в процедурі розпорядження майном боржника.

Детальніше з текстом постанови від 02.11.2022 у справі № 904/5749/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107352848>.

Ліквідаційна процедура

Щодо права уповноваженої особи засновників (учасників, акціонерів) боржника на оспорювання аукціону з продажу його майна

Попри певні обмеження корпоративних прав (відповідно до частин п'ятої, восьмої статті 22, частини четвертої статті 28, частини першої статті 38 Закону про банкрутство та частин п'ятої, сьомої статті 44, частини четвертої статті 50, частини першої статті 60 КУзПБ), у засновників (учасників, акціонерів) боржника на усіх етапах провадження зберігаються щонайменше майнові інтереси стосовно боржника, в тому числі специфічного характеру, що виникають саме у зв'язку з банкрутством боржника.

Згідно з положеннями частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство та частини другої статті 61 КУзПБ у разі банкрутства боржника з вини, зокрема, його засновників (учасників, акціонерів) на них (учасників, акціонерів) боржника-юридичної особи може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями. Наведені положення кореспондуються з приписами частини першої статті 619 ЦК України, статті 215 ГК України та в сукупності регламентують порядок покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його засновників (учасників, акціонерів), що втілено в актуальній правовій позиції щодо можливості подання ліквідатором заяви про покладення субсидіарної відповідальності не раніше, ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та розрахунків з кредиторами на підставі вчинення такої реалізації у ліквідаційній процедурі.

Тлумачення зазначених норм свідчить, що, за загальним правилом, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника є заінтересованою в аукціоні з продажу майна боржника у справі про банкрутство, адже порушення встановленого порядку його підготовки

чи проведення може перешкодити продажу майна банкрута за найвищою ціною, що матиме наслідком недостатність отриманих коштів для покриття всіх вимог кредиторів та унеможливить відновлення підприємницької діяльності боржника або отримання власниками корпоративних прав залишку активів після його ліквідації.

Отже, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника як зацікавлена особа у продажі майна боржника за найвищою ціною наділена правом вимагати визнання недійсними результатів аукціону, проведеного в межах справи про банкрутство з порушенням вимог закону.

Детальніше з текстом постанови від 01.12.2022 у справі № 908/4892/14 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107746438>.

Щодо оцінки судами повноти дій ліквідатора

Статтями 61, 62, 65 КУзПБ передбачена певна сукупність дій, яку необхідно вчинити ліквідатору під час ліквідаційної процедури, та перелік додатків, які долучаються до звіту ліквідатора і є предметом дослідження в судовому засіданні за підсумками ліквідаційної процедури, що проводиться за участю кредиторів (комітету кредиторів). Подання звіту та ліквідаційного балансу здійснюється ліквідатором за наслідком всіх проведених ним дій під час ліквідаційної процедури.

Обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти заходів, спрямованих на виявлення активів боржника. При цьому ні у кого не повинен виникати обґрунтований сумнів щодо їх належного здійснення (принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі).

Невід'ємним критерієм дотримання принципу безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі є з'ясування усіх необхідних обставин для вирішення питання про покладення на винних осіб субсидіарної відповідальності за доведення боржника до банкрутства.

Оскільки частина друга статті 61 КУзПБ не визначає ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на винних осіб, саме детальний аналіз ліквідатором фінансового стану банкрута у поєднанні з дослідженням ним підстав виникнення заборгованості перед кредиторами та сукупності правочинів, інших юридичних дій, що сприяли виникненню кризової ситуації, її розвитку і переходу в стадію банкрутства боржника, дасть змогу ліквідатору банкрута виявити ознаки доведення до банкрутства у діях засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника.

Детальніше з текстом постанови від 08.12.2022 у справі № 904/4387/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108025251>.

Щодо покладення на засновника, власника (орган місцевого самоврядування) боржника та орган, уповноважений управляти майном боржника (виконавчий комітет), субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями комунального комерційного підприємства

Обов'язок засновника, власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника передбачити можливість настання негативних для боржника наслідків вилучення у нього майна, непроведення ним господарської діяльності, збільшення кредиторської

заборгованості тощо та вчинити встановлені законом заходи щодо запобігання банкрутству боржника перебуває у причинно-наслідковому зв'язку з обставинами неможливості боржником здійснювати господарську діяльність та отримувати прибуток (його неплатоспроможності).

Невиконання засновником боржника, власником майна (органом, уповноваженим управляти майном) комунального комерційного підприємства обов'язку передбачити можливість настання негативних для нього наслідків у зв'язку з вилученням у нього майна, яке перебувало у користуванні боржника на праві господарського відання, збільшенням кредиторської заборгованості тощо та вчинити встановлені законом заходи щодо запобігання банкрутству боржника свідчить про наявність вини засновника, власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) у формі простої необережності і, як наслідок, підстав для покладення на нього субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника.

У разі доведення обставин того, що стан неплатоспроможності боржника – комунального підприємства настав унаслідок передачі його активів іншій юридичній особі, вчинення інших дій, що мали негативні наслідки для боржника, в тому числі невжиття в межах наявних повноважень за обставин очевидного погіршення стану платоспроможності боржника заходів щодо запобігання його банкрутству, на власника боржника (орган місцевого самоврядування) та орган, уповноважений управляти майном (виконавчий комітет), може бути покладена субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями такого боржника.

Детальніше з текстом постанови від 03.11.2022 у справі № 908/2694/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107370196>.

Щодо покладення на засновників та керівника банкрута субсидіарної відповідальності у зв'язку з доведенням його до банкрутства

Дослідження обставин поведінки (дій чи бездіяльності), яка повинна перебувати в причинно-наслідковому зв'язку щодо порушення, передбаченого частиною другою статті 61 КУзПБ, а також встановлення вини суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство здійснюється судом, що вирішує спір про субсидіарну відповідальність у справі про банкрутство.

Водночас, вирішуючи питання щодо вини (виду вини) суб'єкта субсидіарної відповідальності, слід виходити з обов'язків та повноважень суб'єктів відповідальності стосовно боржника, покладених на них законом та/або статутом, враховуючи при цьому положення частин першої і третьої статті 4 КУзПБ.

Щодо об'єктивної сторони правопорушення для покладення на суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство варто зауважити, що хоча приписи частини другої статті 61 КУзПБ і містять диспозицію (зміст) правопорушення – «доведення до банкрутства», за яке передбачена «санкція» у вигляді субсидіарної відповідальності, однак не конкретизують дій/бездіяльності суб'єктів цієї відповідальності, які вказують/доводять на його існування.

Оцінюючи будь-які дії/бездіяльність суб'єктів відповідальності щодо покладення на них субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство, слід відмежовувати дії та обставини, які належать до ризиків підприємницької/господарської діяльності (статті 42 ГК України).

Відсутність (ненадання) належних доказів на підтвердження елементів/складових об'єктивної сторони порушення, тобто дій/бездіяльності конкретної особи (суб'єкта) відповідальності, що вказують на доведення до банкрутства або банкрутство, спростовує існування об'єктивної сторони порушення з доведення до банкрутства (банкрутство)

і, відповідно, не надає можливості визначити суб'єктів відповідальності, встановити вину в діях/бездіяльності цих осіб та покласти субсидіарну відповідальність на таких суб'єктів.

Крім того, особи, спільними діями або бездіяльністю яких було завдано шкоди, несуть солідарну відповідальність перед потерпілим; за заявою потерпілого суд може визначити відповідальність осіб, які спільно завдали шкоди, у частці відповідно до ступеня їхньої вини (стаття 1190 ЦК України). Особи вважаються такими, що спільно завдали шкоди, якщо вони завдали неподільну шкоду взаємопов'язаними сукупними діями або діями з єдністю наміру. Солідарний характер відповідальності осіб, що спільно завдали шкоди, пояснюється неподільністю результату їх шкідливих діянь та необхідністю створення умов для відновлення порушених прав потерпілого.

Тож у разі заявлення вимог ліквідатора у справі про банкрутство про покладення субсидіарної відповідальності на декількох осіб (учасників/засновників, керівників, інших осіб) суд має врахувати наведене вище. У разі невстановлення таких вимог (щодо спільно завданої шкоди) має бути обов'язково встановлена наявність елементів складу цивільного правопорушення щодо кожного з відповідачів (осіб, які притягуються до субсидіарної відповідальності) та неподільність завданої шкоди щодо кожної з цих осіб – в тому числі з метою задоволення заяви потерпілого (у разі її подання) про визначення відповідальності кожної особи у частці відповідно до ступеня її вини. У випадку неподання такої заяви всі особи несуть солідарну відповідальність.

Детальніше з текстом постанови від 08.12.2022 у справі № 910/3246/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107831722>.

III. Провадження у справах про банкрутство, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства

Щодо визнання в Україні іноземної процедури банкрутства

Зі змісту статті 97 КУзПБ вбачається, що законодавством встановлена можливість подання заяви керуючим іноземною процедурою банкрутства щодо визнання іноземної процедури банкрутства як в межах порушеного провадження у справі про банкрутство, так і незалежно від наявності такого провадження в господарському суді.

Системний аналіз частин третьої, п'ятої статті 97 КУзПБ свідчить, що застосування процедур банкрутства, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства, здійснюється із врахуванням принципу взаємності та співпраці. Тому за наявності відмови іноземного суду співпрацювати з господарським судом чи арбітражним керуючим України господарський суд наділений правом відмовити у застосуванні міжнародних аспектів банкрутства.

Статтею 103 КУзПБ визначено перелік підстав для відмови в задоволенні заяви про визнання іноземної процедури банкрутства, який не є вичерпним, оскільки, окрім підстав, зазначених у частині першій цієї статті, випадки, коли заява про визнання іноземної процедури банкрутства не задовольняється, можуть бути передбачені міжнародними договорами України.

Отже, здійснюючи розгляд заяви про визнання іноземної процедури банкрутства, суди повинні дослідити надану заявником заяву та додані до неї матеріали на наявність/відсутність підстав для відмови в задоволенні заяви про визнання іноземної процедури банкрутства, подальшого надання судової допомоги та здійснення співпраці.

Крім того, системний аналіз статті 104 КУзПБ та статті 8 Закону України «Про міжнародне приватне право» свідчить, що господарський суд має установити зміст норм права згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування щодо іноземної процедури банкрутства,

на стадії якої перебуває боржник, а також визначити статус іноземної процедури банкрутства відповідно до положень названого Кодексу.

Тож, вирішуючи питання щодо введення судової процедури, яка застосовується до боржників відповідно до статті 6 КУзПБ, суд має встановити стадію, на якій перебуває провадження у справі про банкрутство в іноземному суді, з'ясувати, чи передбачені подібні/тотожні процедури за законодавством іноземної держави процедурам, регламентованим законодавством України, порівняти їх з метою встановлення відповідності вже введеної процедури в іноземній державі процедурі, необхідній для введення на території України, та визначити наявність/відсутність підстав для введення аналогічної процедури на території України.

Детальніше з текстом постанови від 08.11.2022 у справі № 910/5107/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107531932>.

IV. Відновлення платоспроможності фізичної особи

Щодо поширення на майнового поручителя, іншого, ніж позичальник, статусу боржника у справі про неплатоспроможність

Зважаючи на те, що провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб здійснюється у порядку, визначеному КУзПБ для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, визначених книгою четвертою названого Кодексу, на фізичну особу, яка є майновим поручителем, іншим, ніж позичальник, поширюється статус боржника у справі про неплатоспроможність у розумінні КУзПБ нарівні з боржником – позичальником за кредитним договором в іноземній валюті.

Оскільки пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ (як і книгою четвертою цього Кодексу) регулюється порядок провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб, хоча і з певними особливостями, то на фізичну особу, яка є майновим поручителем за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири, що є єдиним місцем проживання боржника, і не є позичальником за цим кредитом та звертається до суду із заявою про відкриття провадження у справі про свою неплатоспроможність, поширюються положення зазначеного пункту КУзПБ, статус боржника у справі про неплатоспроможність у розумінні названого Кодексу.

При цьому обставина щодо того, хто саме є позичальником та здійснював погашення боргу і відсотків за кредитним договором, не є визначальною для можливості застосування до спірних правовідносин приписів абзаців другого, восьмого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, оскільки майновий поручитель у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань несе відповідальність за таке невиконання у тому ж обсязі і у тій самій грошовій сумі, що і позичальник, проте в межах вартості предмета іпотеки.

Детальніше з текстом постанови від 06.12.2022 у справі № 910/273/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107877663>.

Щодо доведення наявності підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи

Відповідності до статті 116 КУзПБ обов'язок подання документів, на підставі яких виникла заборгованість заявника, покладений на заявника.

Звертаючись до господарського суду із заявою про відкриття справи про неплатоспроможність фізична особа – боржник повинна розкрити повну та вичерпну інформацію про загальну суму заборгованості та строк виконання зобов'язань, а також документально підтвердити таку інформацію належними та допустимими доказами у розумінні вимог статті 76-77 ГПК України, що також передбачено пунктами 3, 14 частини третьої статті 116 КУзПБ.

При ініціюванні справи про неплатоспроможність фізичної особи наявність заборгованості чи можливість невиконання грошових зобов'язань найближчим часом має підтверджуватися доказами у відповідному обсязі, виходячи з правової природи правовідносин між боржником та кредитором/кредиторами. Такими доказами можуть бути, серед іншого, судові рішення, правочини, первинні бухгалтерські документи, які містять відомості про господарську операцію та підтверджують її здійснення (зокрема банківські виписки, платіжні доручення, видаткові накладні, довідки, листи, протоколи) та будь-які інші докази, що доводять факт невиконання боржником своїх зобов'язань, а у випадку загрози неплатоспроможності – потенційну можливість такого невиконання.

Водночас надана боржником роздрукована кредитної історії, складена Українським бюро кредитних історій, яка не підписана ані письмово, ані електронним цифровим підписом відповідною посадовою особою кредитного бюро, відповідно до статті 77 ГПК України не є належним та допустим доказом, який би підтверджував наявність кредитних зобов'язань боржника, а отже і підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Детальніше з текстом постанови від 08.11.2022 у справі № 909/937/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107370231>.

З урахуванням вимог статті 96 ГПК України, кредитний звіт (що є електронним текстовим документом) може подаватися учасником справи до господарського суду у таких формах:

1) у електронній формі в оригіналі (як електронний документ, що містить обов'язкові реквізити, зокрема електронний підпис або підпис, прирівняний до власноручного підпису відповідно до законодавства);

2) у електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, з обов'язковим зазначенням про наявність у цього учасника справи (особи, яка подає такий доказ) або іншої особи оригіналу електронного доказу – кредитного звіту в електронній формі;

3) у паперовій копії таким способом:

- засвідченою згідно вимог Національного стандарту ДСТУ 4163-2020 самим Бюро (ТОВ "Українське бюро кредитних історій") як особою, яка сформувала цей звіт та здійснює на своїх серверних станціях, серед іншого, обробку інформації, що складає кредитну історію;

- без засвідчення учасником (оскільки стаття 96 ГПК України того не вимагає), який подає паперову копію кредитного звіту, однак з обов'язковим зазначенням про наявність у цього учасника справи або іншої особи оригіналу електронного доказу – кредитного звіту в електронній формі.

Оскільки відкриття провадження у справі про неплатоспроможність має відповідні правові наслідки процесуального та майнового характеру, то на фізичну особу – боржника (як єдиного суб'єкта звернення із заявою про відкриття провадження у такій справі) покладається обов'язок підтверджувати обставини його неплатоспроможності чи її загрози доказами у відповідному (достатньому) обсязі, у тому числі первинними документами, задля забезпечення перевірки

господарським судом підстав та моменту виникнення зазначених боржником грошових вимог кредиторів, установлення їх характеру та розміру.

Тож самого кредитного звіту недостатньо для підтвердження зазначених обставин, оскільки такий звіт хоч і є належним доказом наявності кредитних відносин боржника з кредиторами, однак може містити неповну чи недостовірну інформацію про розмір заборгованості боржника, в тому числі за основним зобов'язанням.

Тому подання боржником при зверненні до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність лише кредитного звіту, без надання інших документів (які стали підставою виникнення грошового зобов'язання у розумінні статті 1 КУзПБ) для належного підтвердження розміру заборгованості цього боржника (в тому числі за основним зобов'язанням), підстав виникнення зобов'язань та строків їх виконання, є недостатнім для доведення відповідних обставин і, як наслідок, встановлення судом наявності підстав для відкриття провадження у такій справі.

Детальніше з текстом постанови від 16.11.2022 у справі № 917/1604/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107552445>.

Щодо порядку розгляду та затвердження плану реструктуризації заборгованості фізичної особи за відповідними особливостями

Відповідно до абзацу вісімнадцятого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ план реструктуризації, що відповідає вимогам цього пункту, вважається підтриманим забезпеченим кредитором у частині вимог такого забезпеченого кредитора за зобов'язаннями, що виникли з кредиту в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Отже, наведена імперативна норма встановлює автоматичне схвалення забезпеченим кредитором плану реструктуризації у разі відповідності його умовам реструктуризації, визначеним цим пунктом, незалежно від процесуальної позиції і заяв кредитора з цього приводу.

Абзацом четвертим пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ закріплено спрощену процедуру розгляду судом у підготовчому засіданні плану реструктуризації боржника, яка передбачає розгляд плану реструктуризації без застосування особливостей порядку і процедури розгляду, визначеної статтею 126 цього Кодексу (зокрема, відсутня необхідність проведення зборів кредиторів, на яких розглядається погоджений боржником план реструктуризації боргів, немає обговорення плану реструктуризації, його схвалення тощо), та урахування процесуальної позиції щодо нього забезпеченого кредитора, але лише за умови відповідності заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи та плану реструктуризації умовам реструктуризації, визначеним цим пунктом.

Тому, якщо подана заява боржника та долучений до неї план реструктуризації відповідають наведеним вимогам та умовам для такої процедури, суд за результатами їх розгляду в підготовчому засіданні постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з одночасним затвердженням плану реструктуризації.

При цьому суд не має права самостійно втручатися у визначені боржником в плані реструктуризації умови, зокрема з власної ініціативи, з метою приведення у відповідність до пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ плану реструктуризації, а лише наділений правом надавати оцінку їх відповідності вимогам та умовам, визначеним наведеною нормою.

Дайджест правових позицій КГС ВС

Детальніше з текстом постанови від 22.11.2022 у справі № 910/1760/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107651202> (також див. постанову від 16.11.2022 у справі № 910/15075/21).

Щодо визнання грошових вимог кредитора у вигляді пені за зобов'язаннями, які виникли з кредиту в іноземній валюті, забезпеченого іпотекою, підтвердженої судовим рішенням

Підтвержені судовим рішенням грошові вимоги забезпеченого кредитора стосовно пені за зобов'язаннями боржника – фізичної особи, щодо якої здійснюється провадження у справі про неплатоспроможність з урахуванням положень пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, які виникли з кредиту в іноземній валюті, не можуть бути визнані судом та підлягають відхиленню, оскільки реченням другим абзацу шостого цього пункту визначено імперативну умову щодо неможливості включення штрафних санкцій та пені до грошових вимог забезпеченого кредитора, яка не містить будь-якого конфлікту та правового зв'язку, зокрема, з конституційними приписами щодо обов'язковості виконання судового рішення і не підлягає обмежувальному тлумаченню.

Тож судова палата відступила від висновків ВС, викладених у постановках від 14.04.2021 у справі № 910/16926/19, від 11.05.2021 у справі № 927/844/20, від 02.06.2022 у справі № 926/2987-6/20 про те, що грошові вимоги забезпеченого кредитора в частині пені визнаються судом як такі, що стягнуті на підставі рішення суду, яке набрало законної сили та є обов'язковим до виконання відповідно до статті 129¹ Конституції України.

Детальніше з текстом постанови від 08.12.2022 у справі № 921/542/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108603622>.

Щодо визнання трьох процентів річних та інфляційних втрат, нарахованих на суму боргу за кредитом в іноземній валюті, стягнутих рішенням суду в гривнях

Ухвалення судового рішення про стягнення суми боргу за кредитним договором не припиняє грошового зобов'язання боржника та не звільняє його від наслідків порушення відповідного зобов'язання, внаслідок чого у кредитора наявне передбачене частиною другою статті 625 ЦК України право на нарахування трьох процентів річних за весь час прострочення зобов'язання до моменту його фактичного виконання.

Норми частини другої статті 625 ЦК України щодо сплати боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції поширюються лише на випадки прострочення грошового зобов'язання, визначеного у гривнях.

У випадку порушення грошового зобов'язання, предметом якого є грошові кошти, виражені в гривнях з визначенням еквівалента в іноземній валюті, втрати від знецінення національної валюти внаслідок інфляції відновлюються еквівалентом іноземної валюти.

Кредитор, який, користуючись наданим йому процесуальним правом, визначив заборгованість за валютним кредитом у пред'явленому ним позові у національній валюті – гривні, що була задоволена судом та стягнута з боржника у цій валюті, має право за частиною другою статті 625 ЦК України на нарахування трьох процентів річних та індексу інфляції на таку заборгованість боржника за весь час прострочення виконання ним грошового зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови від 08.12.2022 у справі № 921/542/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108603622>.

Щодо порядку нарахування на реструктуризоване зобов'язання боржника відсоткової ставки, встановленої абзацами тринадцятим, шістнадцятим пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, та визначення реструктуризованого зобов'язання боржника при зменшенні розміру вимог забезпеченого кредитора в порядку абзаців восьмого – тринадцятого зазначеного пункту

Системне та телеологічне тлумачення абзаців тринадцятого, шістнадцятого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ у взаємозв'язку з іншими положеннями законодавства та з урахуванням завдань провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи свідчить, що цими абзацами визначено щомісячний порядок нарахування відсоткової ставки на залишок реструктуризованого зобов'язання боржника, що відповідає усталеному порядку застосування відсотків (процентів) у цивільному/господарському обороті.

Таке тлумачення порядку нарахування на реструктуризоване зобов'язання боржника відсоткової ставки забезпечує під час застосування до нього реструктуризації заборгованості з урахуванням особливостей, визначених пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, збереження балансу інтересів обох сторін:

- боржника, якому надано право на пільгових умовах порівняно із загальним порядком, визначеним книгою четвертою КУзПБ, здійснити реструктуризацію наявної заборгованості перед кредитором протягом 10–15 років (залежно від площі квартири/житлового будинку, обтяжених іпотекою), зменшити розмір вимог забезпеченого кредитора, які підлягають погашенню відповідно до цього пункту на відсоток погашеної суми кредиту та додатково на 10 відсотків у разі, якщо загальна площа квартири, обтяженої іпотекою, не перевищує 60 квадратних метрів або житлова площа такої квартири не перевищує 13,65 квадратного метра на кожного члена сім'ї боржника, або загальна площа житлового будинку, обтяженого іпотекою, не перевищує 120 квадратних метрів (крім випадків перевищення вартості іпотеки над сумою заборгованості за кредитним договором) тощо;

- кредитора, який отримує погашення задоволеної заборгованості за кредитом та відсотки, від повернення яких залежить здійснення банком депозитних операцій, оскільки формування депозитної політики банку та видача ним відсотків за депозитами перебувають у безпосередньому взаємозв'язку з поверненням позичальниками виданих їм коштів за кредитами, неповернення яких може призвести до збитковості за активною операцією банку – позики/кредиту.

Тлумачення абзаців восьмого – дванадцятого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ із застосуванням текстуального та системного способу їх інтерпретації свідчить, що підстави для зменшення реструктуризованого зобов'язання – відсоток погашеного боргу за кредитом та неперевикнення загальної площі квартири чи житлового будинку – визначені законодавцем як факультативні умови плану реструктуризації, одночасна наявність яких не є обов'язковою передумовою для такого зменшення.

Текстуальне тлумачення абзацу дванадцятого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, яким унормовано додаткове зменшення на 10 відсотків розміру вимог забезпеченого кредитора, приводить до висновку, що за наявності двох підстав для такого зменшення передбачене цим пунктом реструктуризоване зобов'язання боржника визначається почергово шляхом послідовних математичних дій щодо кожної підстави зменшення окремо.

Суд повинен займати активну процесуальну позицію, зокрема, при перевірці наявності умов та підстав для застосування щодо боржника (фізичної особи) процедури реструктуризації заборгованості за кредитом в іноземній валюті, закріпленої у пункті 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, яка має полягати в повному, всебічному та об'єктивному

з'ясуванні обставин щодо відповідності заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність та долученого до неї плану реструктуризації умовам реструктуризації, визначеним цим пунктом.

Доведення підстав й умов для застосування процедури реструктуризації заборгованості боржника (фізичної особи) за валютним кредитом, зважаючи на особливості, визначені пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, та складання плану реструктуризації згідно із зазначеними імперативними нормами є процесуальним обов'язком боржника (фізичної особи), за невиконання якого настає негативний процесуальний наслідок у вигляді відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність, що не позбавляє його права на повторне звернення до суду з такою заявою, врахувавши умови та підстави для застосування наведеної процедури.

Детальніше з текстом постанови від 24.11.2022 у справі № 908/3334/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107768287>.

Щодо визнання фізичної особи банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника відповідно до частини першої статті 130 КУзПБ

Однією з процесуальних гарантій захисту інтересів сторін та ухвалення справедливого рішення за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є закріплена у цій нормі дискреція господарського суду – можливість обрати з двох варіантів рішення (про визнання боржника банкрутом і відкриття процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність) такий, що є найбільш оптимальним у правових і фактичних умовах вирішення конкретної справи, з урахуванням принципів добросовісної поведінки боржника, неналежної реалізації кредитором власних правомочностей та судового контролю у відносинах неплатоспроможності, а також відповідно до основної мети провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб.

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку є послідовністю процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи, а частина перша статті 130 КУзПБ формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів з прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів.

У випадку неподання до господарського суду протягом трьох місяців погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника суд через призму судового контролю повинен за своїм внутрішнім переконанням оцінити за наявними у матеріалах справи доказами причини неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів, які можуть полягати за одних обставин у діях/бездіяльності кредиторів, а за інших обставин – у діях/бездіяльності боржника, враховуючи при цьому добросовісність поведінки учасників провадження у справі про неплатоспроможність.

Тож зволікання зборів кредиторів з реалізацією власних правомочностей щодо прийняття рішення про схвалення/відмову у схваленні плану реструктуризації боргів боржника у разі його

Дайджест правових позицій КГС ВС

неплатоспроможності є підставою для визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника відповідно до статті 130 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 01.11.2022 у справі № 904/6042/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107552449>.

[Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у випадку невідображення в деклараціях інформації про майновий стан членів сім'ї боржника у зв'язку з ненаданням ними відповідної інформації](#)

КУзПБ установлює до боржника – фізичної особи спеціальні вимоги щодо його добросовісності як запоруки досягнення компромісу між сторонами стосовно погашення боргів, що має ґрунтуватися на поступках кредиторів та сумлінній співпраці боржника з керуючим реструктуризацією і кредиторами, а також на його відкритій взаємодії із судом, яка полягає у добросовісному користуванні процесуальними правами та сумлінному виконанні процесуальних обов'язків.

Реалізація обов'язку фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, надавати достовірну інформацію про все наявне майно зумовлена не лише формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи. Тому надання повної і достовірної інформації у декларації про майновий стан є процесуальним обов'язком боржника у провадженнях про неплатоспроможність фізичної особи.

Посилаючись у декларації про майновий стан на те, що член сім'ї не надав інформації про доходи, витрати, майно чи зобов'язання згідно з пунктом 9 Приміток до форми декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 21.08.2019 № 2627/5, боржник має усвідомлювати, що ризики зазначення неповної інформації у декларації покладаються саме на боржника, позаяк спеціальним законом, яким є КУзПБ, такої підстави ненадання інформації про майновий стан члена сім'ї не передбачено. Натомість у частині п'ятій статті 116 КУзПБ імперативно визначено, що декларація повинна містити інформацію щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї, що перевищують 30 розмірів мінімальної заробітної плати.

Ураховуючи призначення частини сьомої статті 123 КУзПБ господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за цією нормою.

Відсутність встановлення арбітражним керуючим факту неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника і членів його сім'ї не може безумовно свідчити про повноту та достовірність декларацій боржника і не звільняє суд від обов'язку здійснити з власної ініціативи перевірку таких обставин та надати їм юридичну оцінку, про що зазначити у відповідному судовому рішенні.

Детальніше з текстом постанови від 08.12.2022 у справі № 916/1941/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107831663> (також див. постанову від 22.12.2022 у справі № 916/1482/21).

[Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника на підставі пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ](#)

Відповідно до пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ, якщо боржник не скористався наданим йому правом усунути виявлені за наслідком перевірки керуючим реструктуризації 28 Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2022 року

недоліки щодо повноти та достовірності інформації, зазначеної у поданих ним (боржником) деклараціях, наступають визначені цією нормою наслідки у вигляді закриття провадження у справі.

При цьому ключовим завданням суду при наданні оцінки наявності підстав для закриття провадження у справі з підстав неподання боржником виправлених декларацій упродовж семи днів з моменту отримання звіту керуючого реструктуризацією за результатами відповідної перевірки є необхідність встановлення дотримання керуючим реструктуризації порядку повідомлення особи (боржника) про наявність обґрунтованих підстав вважати подання нею недостовірної та/або неповної інформації, а також факту наявності або відсутності надання виправлених декларацій упродовж встановленого законодавством строку.

Наведені положення КУзПБ не встановлюють наслідків пропуску відповідного строку, а також не регламентують правил та умов його поновлення/продовження тощо.

Водночас відповідні положення містить ГПК України, який підлягає застосуванню при розгляді справ про банкрутство/неплатоспроможність, зважаючи на норми частини шостої статті 12 ГПК України: якщо КУзПБ не регламентує та не регулює окремих процесуальних відносин та питань, що виникають при розгляді справи про банкрутство/неплатоспроможність.

Питання поновлення пропущеного учасником провадження у справі про банкрутство відповідного процесуального строку для вчинення певної процесуальної дії (у спірних правовідносинах – для подання суду виправленої декларації про майновий стан) порушується за ініціативою відповідного учасника шляхом подання ним заяви про поновлення процесуального строку з визначенням в ній поважних причин пропуску цього строку, тоді як суд позбавлений цієї процесуальної ініціативи та вирішує про поновлення пропущеного процесуального строку лише за заявою учасника.

Тож, якщо боржник подав суду виправлену декларацію про майновий стан з пропуском семиденного строку, встановленого пунктом 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ, і суд визнав поважними причини пропуску цього строку, що наведені боржником в поданій ним разом з виправленою декларацією заяві про поновлення цього строку, то за відсутності інших недоліків (зокрема, встановлення обставин зазначення боржником у виправленій декларації недостовірної або неповної інформації щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї) немає підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі наведеної норми КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 13.12.2022 у справі № 922/853/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108025265>.

V. Процесуальні питання

[Щодо права на апеляційне та касаційне оскарження постанови суду першої інстанції, ухваленої до набуття особою статусу кредитора у справі про банкрутство](#)

Порядок набуття кредитором (окрім кредитора, за заявою якого відкрито провадження у справі про банкрутство) статусу учасника провадження у справі про банкрутство визначається статтею 45 КУзПБ. Набуття статусу кредитора законодавець пов'язує з наявністю в особи грошових вимог до боржника, поданих у встановленому законом порядку. А набуття такого статусу остаточно формалізується ухвалою суду про визнання вимог кредитора.

Після вчинення всіх передбачених Законом про банкрутство (стаття 23) чи КУзПБ (стаття 45) дій, прийняття судом відповідної ухвали про повне або часткове визнання його вимог

кредитор набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство та повну процесуальну дієздатність (здатність особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді, стаття 44 ГПК України).

Отже, кредитор, який не брав участі у зборах кредиторів боржника, на яких прийнято рішення щодо звернення до господарського суду із клопотанням про визнання боржника банкрутом, та набув статус учасника справи вже після ухвалення відповідного судового рішення, не може бути позбавлений права на його оскарження, якщо вважає, що відповідне рішення ухвалено на шкоду його інтересам, без належного з'ясування обставин дійсної неплатоспроможності боржника тощо.

Детальніше з текстом постанови від 08.12.2022 у справі № 908/2415/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107831679>.

[Щодо права на апеляційне оскарження постанови про визнання боржника банкрутом особою, яка не була залучена до участі у справі про банкрутство, визначення кола суб'єктів цього права](#)

У справах про банкрутство виникають такі процесуальні правовідносини, коли провадження щодо окремих судових процедур у справі про банкрутство, їх стадії та спори, що розглядаються як за правилами позовного провадження, так і за правилами провадження у справі про банкрутство (частина шоста статті 12 ГПК України) передбачають участь осіб, склад яких визначається у справі про банкрутство окремо встановленою процедурою, стадією, вирішенням конкретного спору, розглядом скарги, іншого процесуального питання тощо.

Тому участь кола таких осіб або окремо визначеного учасника завершується із закінченням розгляду та вирішення відповідного питання у справі про банкрутство, у спорах у межах цієї справи (стаття 7 КУзПБ) з ухваленням судового рішення. Однак правовий зв'язок між такими учасниками (учасником) з іншими учасниками справи про банкрутство або не виникає (не встановлюється), або опосередковується лише фактом звернення у цій справі або участю на конкретній стадії чи у спорі у межах справи про банкрутство. Зокрема, прикладом такого спеціального складу учасників є розгляд у справі про банкрутство спору за результатами оскарження аукціону з продажу майна боржника, коли організатор аукціону або переможець чи інший учасник аукціону (що не є переможцем), попри право взяти участь у справі про банкрутство при оскарженні результатів аукціону, не наділяється процесуальним правом, зокрема, заперечувати/оскаржувати судові рішення, ухвалені за результатами розгляду вимог одного із кредиторів боржника.

Детальніше з текстом постанови від 06.12.2022 у справі № 923/719/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/108025263>.

[Щодо можливості касаційного перегляду ухвали про відмову в закритті провадження у справі про банкрутство](#)

Відсутність словосполучення «ухвали про відмову в задоволенні клопотання (заяви) про закриття провадження у справі про банкрутство» в переліку судових рішень, які можуть переглядатися в апеляційному та касаційному порядку, з огляду на наявність «ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство» та системне застосування приписів Закону про банкрутство (КУзПБ, введеного в дію 21.10.2019) не виключає можливості апеляційного та касаційного перегляду ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання (заяви) про закриття провадження у справі про банкрутство. Тож учасники справи, а також

особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку ухвалу суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання (заяви) про закриття провадження у справі про банкрутство і, відповідно, подати касаційну скаргу на таку ухвалу після її перегляду в апеляційному порядку згідно з пунктом 2 частини першої статті 287 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови від 01.12.2022 у справі № 904/5725/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107706030>.

Щодо припинення (закриття) провадження у справі про банкрутство державного підприємства відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна»

Господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства – боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація).

Положення Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» спрямовано на вирішення проблемних питань, які перешкоджають прискоренню процесів приватизації, спрощення процедури приватизації об'єктів державної власності та скорочення термінів її проведення, можливість визначення ціни об'єктів приватизації платоспроможним попитом, посилення захисту прав інвесторів. Законодавець, визначаючи імперативні положення в частині п'ятої статті 12 названого Закону, виходив із загальних принципів закону, за умови дотримання яких наслідком такого закриття та проведеної приватизації має бути фінансове оздоровлення підприємства і, відповідно, задоволення вимог кредиторів.

Детальніше з текстом постанови від 13.12.2022 у справі № 11/Б-1203 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107984029>.

Щодо підстав для закриття провадження у справі про банкрутство акціонерного товариства, 100 % акцій якого належать державі, провадження в якій перебуває на стадії розпорядження майном боржника

Пряма вказівка у нормах пункту 1² розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ і Закону України від 18.06.2020 № 728-ІХ «Про внесення зміни до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19» (яким були внесені відповідні зміни до Кодексу) на продовження строків процедури розпорядження майном є окремим застереженням стосовно календарного періоду застосування цієї норми та поширення цієї норми на правовідносини в часі.

Отже, у законодавчому порядку строк дії процедури розпорядження майном боржника продовжено на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України.

Детальніше з текстом постанови від 01.12.2022 у справі № 904/5725/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107706030>.

Щодо покладення на кредитора здійснених арбітражним керуючим судових витрат на професійну правничу допомогу

Аналіз положень статті 1 та частини першої статті 11 КУзПБ свідчить, що законодавець визначив низку вимог щодо професійних якостей, рівня підготовки, професійного стажу фізичної особи, наявність яких дасть змогу фізичній особі належним чином виконувати обов'язки арбітражного керуючого у справі банкрутство та отримувати передбачену КУзПБ грошову винагороду (основну й додаткову) і відшкодування витрат, пов'язаних з виконанням ним повноважень у справі про банкрутство.

Хоча зазначений Кодекс не містить заборон арбітражному керуючому користуватись правовою допомогою під час виконання ним повноважень у справі про банкрутство, однак, залучаючи для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб, арбітражний керуючий має виходити з критерію їх дійсності та необхідності, а також розумності розміру здійснених витрат на такі цілі.

Тож, вирішуючи питання про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу та покладаючи їх на кредитора, суди мають брати до уваги статус арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність фізичної особи) та вимоги до особи арбітражного керуючого, який, залучаючи для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб, має виходити, зокрема, з їх дійсності та необхідності.

Судам слід враховувати, що у такому випадку, заявляючи про компенсацію витрат на професійну правничу допомогу, арбітражний керуючий має довести, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим та пропорційним до предмета спору. Також має бути взято до уваги складність справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг).

Детальніше з текстом постанови від 09.11.2022 у справі № 910/15050/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107476017>.

Дайджест правових позицій Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства. Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2022 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС. Київ, 2023. – 32 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua